

leerling:

groep:

maatwerk oranje

onderdeel 3

de savanne

blok 7

maraboe

optelsommen met tientallen en eenheden
met tientaloverschrijding

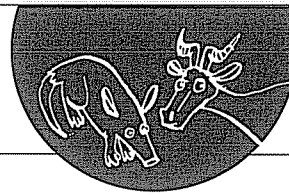
handleiding en antwoorden

computerprogramma

maraboe

7: optelsommen op de lege getallenlijn

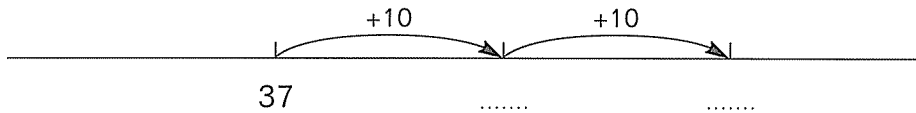
[illegible]

Optelsommen kunt u oefenen aan de hand van een verhaaltje: 'Ik heb 37 euro en krijg er 20 euro bij. Hoeveel euro heb ik dan? Teken het op de getallenlijn.'

U stelt de volgende vragen:

- 'Waar begin je?' (bij 37)
- 'Wat doe je dan?' (Eerst een sprong van 10.)
- 'Waar kom je dan uit?' (op 47)
- 'En hoe ga je dan verder?' (Nog een sprong van 10.)
- 'En waar kom je dan op uit?' (op 57)

U vraagt: 'Welke som hoort hierbij?' Dat is $37 + 20 = \dots$

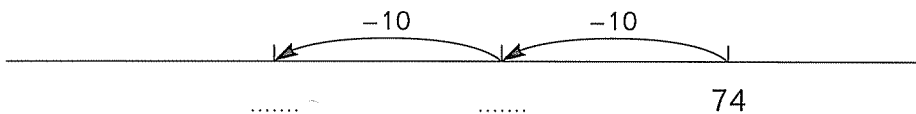
Geleidelijk stelt u steeds minder vragen en laat u het kind de som verwoorden.

Daarna bespreekt u hoe de som uitgerekend is: het erbij doen van het eerste tiental en dan nog een tiental erbij doen kan goed door middel van de pijltjes weergegeven worden. Het gaat hierbij steeds om de twee sprongen: eerst 10 erbij doen, dan heb je er 47 en dan nog 10 erbij is 57: $37 + 20 = 57$.

Op dezelfde wijze, met twee sprongen, oefent u de aftreksommen: 'Er zitten 74 mensen in de bus, er stappen 20 mensen uit. Hoeveel mensen zitten er dan nog in de bus? Teken dit op de getallenlijn.'

U stelt hierbij de volgende vragen:

- 'Waar begin je?' (bij 74)
- 'Wat doe je dan?' (Eerst een sprong van 10.)
- 'Waar kom je dan uit?' (op 64)
- 'En hoe ga je dan verder?' (Nog een sprong van 10.)
- 'En waar kom je dan op uit?' (op 54)

U vraagt: 'Welke som hoort hierbij?'

Daarna bespreekt u weer hoe de som uitgerekend is: het eraf halen van het eerste tiental en dan nog een tiental eraf halen kan goed door middel van de pijltjes weergegeven worden. Het gaat hierbij steeds om de twee sprongen: eerst 10 eraf halen, dan heb je er nog 64 over en dan nog 10 eraf is 54: $74 - 20 = 54$. Ook hier stelt u geleidelijk steeds minder vragen en laat u het kind de som verwoorden.

Blok 7: Optelsommen met tientallen en eenheden, ook met tientaloverschrijding

Doelen

- Automatiseren: optel- en aftreksommen over het eerste tiental.
- Oefenen van de optel- en aftreksommen met tientallen: $30 + 40$ en $80 - 30$; en met tientallen en eenheden: $50 + 4$, $4 + 50$, $34 + 3$, $3 + 34$, $34 + 6$ en $54 - 4$, $54 - 50$, $38 - 5$, $56 + 30$, $56 - 30$.
- Oefenen van de optel- en aftreksommen over het tiental: $76 + 9$ en $76 - 9$.
- Kennismaken met en oefenen van het type sommen $35 + 23$ en $35 + 25$, maar ook $35 + 27$.

Materiaal

- Werkblad 64 tot en met 74.
- Lege getallenlijn.
- (Namaak)geld: tientjes en losse euro's.
- Eierdozen en andere materialen (facultatief).
- Computer: oefening 7 (Optelsommen op lege getallenlijn).

Even herhalen

Ook in dit blok komen, naast andere sommen, de sommen over het eerste tiental en de sommen tot en met 20 nog aan de orde. Beide oefeningen blijven regelmatig terugkomen, want het zijn belangrijke bouwstenen voor het rekenen tot en met 100. U treft dit type sommen telkens op ieder werkblad in opgave 1 aan.

In blok 1 staan bij het 'Even herhalen' suggesties voor het rekenen over het eerste tiental.

Daarnaast komen de sommen die in de voorafgaande blokken geïntroduceerd zijn, regelmatig terug:

$30 + 40$	en	$80 - 30$
$50 + 4$	en	$4 + 50$
$54 - 4$	en	$54 - 50$
$34 + 3$	en	$3 + 34$
$34 + 6$		
$38 - 5$		
$76 + 9$	en	$76 - 9$
$56 + 30$	en	$56 - 30$

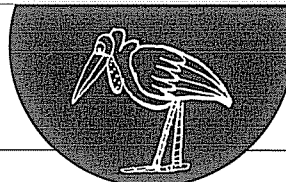
Om het handig rekenen te oefenen, krijgen in dit blok de volgende familiesommen speciale aandacht:

$36 + 10 =$	$18 + 20 =$	maar ook:	$20 + 20 =$	$40 - 39 =$
$36 + 9 =$	$18 + 21 =$		$19 + 10 =$	$41 - 39 =$
$36 + 8 =$	$18 + 22 =$		$19 + 19 =$	$42 - 39 =$

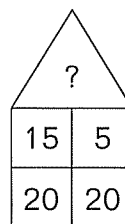
Maar ook het handig rekenen in de volgende vormen geeft u aandacht:

- Zoek drie getallen die samen 25 zijn.

8	8
7	9

- Handig optellen; zet het antwoord in het dak.

Introductie

In dit blok start u met de optelsommen met tientallen en eenheden, waarbij ook over (door) het tiental gegaan wordt. Dit is voorbereid in blok 5, waarbij de sommen over het tiental aan de orde zijn geweest ($76 + 9$) en in blok 6, waarbij de sommen met tientallen geoefend zijn ($56 + 30$). In dit blok begint u met de sommen binnen het tiental en geleidelijk breidt u uit naar de sommen over (door) het tiental:

$35 + 23$
 $35 + 25$
 $35 + 27$

Deze sommen worden geïntroduceerd in de context van leeftijden, waarbij in eerste instantie nog met kleinere hoeveelheden en binnen het tiental gerekend wordt, maar wellicht in een later stadium met grotere getallen en over het tiental:

- 'Mijn moeder is 42 jaar en mijn vader is 6 jaar ouder. Hoeveel jaar is mijn vader? Reken uit en schrijf de som op.'
- 'Mijn moeder is 42 jaar en mijn tante is 16 jaar ouder. Hoeveel jaar is mijn tante? Reken uit en schrijf de som op.'
- 'Mijn moeder is 42 jaar en mijn oom is 26 jaar ouder. Hoeveel jaar is mijn oom? Reken uit en schrijf de som op.'
- 'Mijn moeder is 42 jaar en mijn opa is 36 jaar ouder. Hoeveel jaar is mijn opa? Reken uit en schrijf de som op.'

Het is wenselijk deze sommen steeds onder elkaar te zetten om de relatie goed zichtbaar te maken:

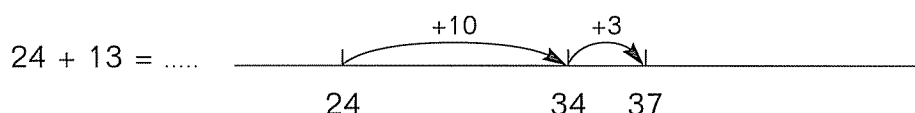
$42 + 6 = 48$
 $42 + 16 = 58$
 $42 + 26 = 68$
 $42 + 36 = 78$
 $42 + 46 = 88$

Begeleid oefenen

Bij het oefenen van deze sommen maken de kinderen gebruik van geld, maar vooral van de lege getallenlijn. In eerste instantie leggen ze de som neer met briefjes van 10 euro en losse euro's. Vervolgens maken ze de som al snel op de lege getallenlijn, waarbij de nadruk ligt op het erbij doen van het tiental (het tientje) en daarna de rest er nog bij doen.

Optelsommen zonder tientaloverschrijding

Het erbij doen van het tiental en dan de rest er nog bij doen kan goed door middel van sprongen (met pijltjes) weergegeven worden. Het gaat hierbij steeds om de twee sprongen. Daarna verwoorden de kinderen de optelling: 'Eerst 10 erbij, dan heb je er 34 en dan nog 3 erbij is 37: $24 + 13 = 37$.'

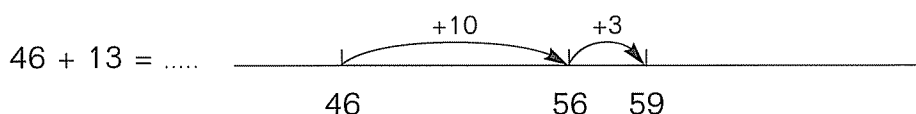

Als start van deze serie oefeningen krijgt elk kind een hoeveelheid geld (briefjes van 10 euro en 10 losse euro's). Vervolgens maakt u samen met de kinderen een aantal sommen. U vertelt het verhaal en de kinderen leggen het begingetal met behulp van het geld. Vervolgens voeren ze de bewerking in gedachten uit. Daarbij gebruiken ze de lege getallenlijn als ondersteuning.

Als ze de som hebben uitgerekend op de lege getallenlijn vindt er een controle achteraf plaats door het geld er echt bij te doen: 'Je hebt 53 euro, leg maar neer. Je krijgt er 15 euro bij. Hoeveel heb je dan samen?' Ook laat u de som opschrijven: $53 + 15 = 68$.

Dit oefent u met een aantal soortgelijke sommen. Leg hierbij steeds de nadruk op het verwoorden, bijvoorbeeld bij $46 + 13$: '4 briefjes van 10 euro (of 4 tientjes) en 6 losse euro's; dan komt er nog 13 euro bij. Eerst doe ik er 10 (een tientje) bij, dan heb ik 56 euro en daarna doe ik er nog 3 euro bij. Samen is dat 59 euro.'

Deze sommen worden steeds met behulp van de getallenlijn gevisualiseerd, waarbij de kinderen zelf aangeven welke sprongen ze maken en waar ze steeds uitkomen. Daarna wordt de hele som genoteerd.

De kinderen die hier nog moeite mee hebben, noteren de tussenantwoorden en maken er in feite twee sommen van:

$$46 + 10 = 56$$

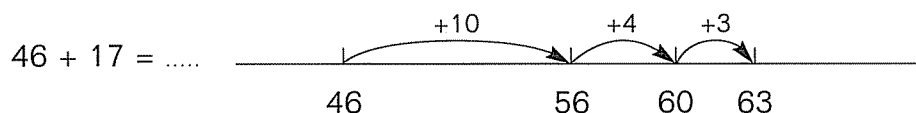
$$56 + 3 = 59$$

In een later stadium wordt dit dan verkort tot het noteren van alleen het tussenantwoord: 56, uitkomst 59.

Sommige kinderen hebben de neiging om niet te beginnen met de sprong van het tiental, maar met de eenheden. Dat is natuurlijk niet fout, vooral als dit systematisch gehanteerd wordt. Een mogelijk nadeel van het starten met de eenheden is dat het kind cijferend aan het hoofdrekenen gaat.

Optelsommen met tientaloverschrijding

Na verloop van tijd vindt er een uitbreiding plaats met de sprong over het tiental: $46 + 17$. In plaats van twee sprongen moeten er nu in eerste instantie drie sprongen gemaakt worden, waarbij de eenheden gesplitst worden: 'Ik heb 46 euro (4 briefjes van 10 euro/4 tientjes en 6 losse euro's) en er komen nog 17 euro bij. Eerst doe ik er 10 (een tientje) bij, dan heb ik 56 euro. Daarna splits ik 7 in 4 en 3 en doe er eerst 4 euro bij, ik heb dan 60 euro. Daarna komt er nog 3 euro bij. Samen is dat 63 euro.'

Ook hier noteren de kinderen in het begin nog de tussenantwoorden en maken ze er in feite drie sommen van:

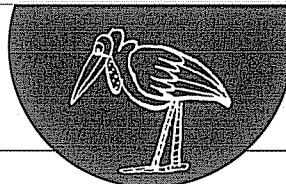
$$46 + 10 = 56$$

$$56 + 4 = 60$$

$$60 + 3 = 63$$

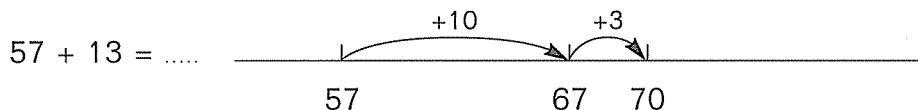
In een later stadium wordt dit dan verkort tot het noteren van alleen het tussenantwoord: 56, 60, uitkomst 63.

Een wat bijzonder type som in dit verband zijn de sommen die precies op een tiental uitkomen, bijvoorbeeld: $57 + 13 = 70$. Deze sommen zijn eventueel als tussenstap te gebruiken op weg naar de sommen over het tiental: 'Ik heb 5 briefjes van 10 euro (of 5 tientjes) en 7 losse euro's; dan

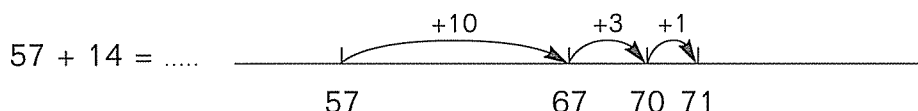

komt er nog 13 euro bij. Eerst doe ik er 10 (een tientje) bij, dan heb ik 67 euro en daarna doe ik er nog 3 euro bij. Samen is dat 70 euro.'

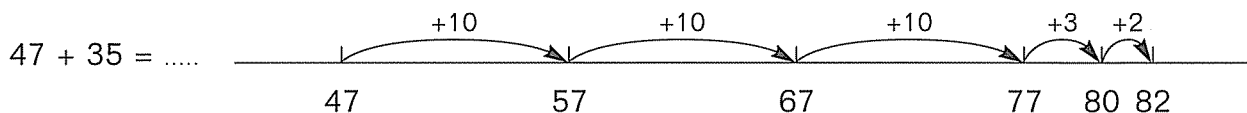
Ook hier laat u de kinderen eerst bedenken hoe dat gaat, waarbij de lege getallenlijn als denkmodel gebruikt wordt. Als controle achteraf laat u ze de som nog eens met geld leggen. De getallenlijn is dan de weergave van het handelen.

De som $57 + 14$ vraagt dan in feite alleen nog om de handeling van de splitsing van 4 in 3 en 1 en het erbij doen van 1:

Wat lastiger zijn de sommen met grotere getallen, waarbij vooral in het beginstadium nog een of meerdere sprongen extra gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld $47 + 35$.

'Eerst maak je 3 sprongen van 10, dan een sprong van 3 en dan nog een van 2. De uitkomst is 82.'

Ook hier noteren de kinderen in het begin nog de tussenantwoorden en maken ze er in feite drie sommen van:

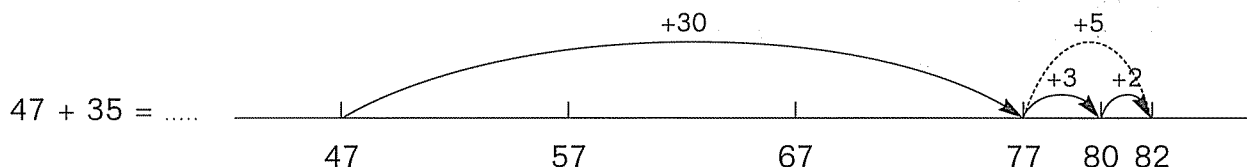
$$47 + 30 = 77$$

$$77 + 3 = 80$$

$$80 + 2 = 82$$

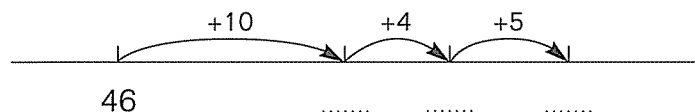
In een later stadium wordt dit dan verkort tot het noteren van alleen het tussenantwoord: 57, 67, 77, 80, uitkomst 82.

Na verloop van tijd zullen sommige kinderen uit zichzelf en andere kinderen na enige stimulans deze sommen gaan verkorten en een grote sprong van 30 maken in plaats van 3 sprongen van 10.

De kinderen die het getal 5 niet meer hoeven te splitsen en dit er in een keer bij doen, worden daar vanzelfsprekend in bevestigd. Voor veel kinderen met rekenproblemen zal deze laatste stap waarschijnlijk te groot zijn.

Ook kunt u na verloop van tijd de omgekeerde handeling op de getallenlijn oefenen. U vraagt: 'Wat is hier gebeurd?'

'En welke som hoort erbij?' Dat is $46 + \dots = \dots$

Oefenen met ander materiaal

Het is zinvol om ter afwisseling behalve geld ook andere voorwerpen als context te gebruiken: eierdozen met 10 eieren, rolletjes snoep met 10 snoepjes, doosjes/potjes met 10 voorwerpen, MAB-materiaal of een winkel met voorwerpen waar prijskaartjes aan bevestigd zijn, maar ook allerlei andere voorwerpen die erbij gaan of eraf gehaald worden zoals postzegels, plaatjes, stickers, appels, potloden, enzovoort. Op deze wijze ontstaat geleidelijk een wat breder begrip van deze sommen. Het is dan ook mogelijk het omgekeerde te oefenen: u schrijft de som $65 + 17$ op het bord en vraagt de kinderen er een verhaal bij te bedenken.

Familiesommen

U schrijft een rijtje familiesommen op het bord:

$48 + 10 =$	of	$45 + 3 =$	of	$56 + 4 =$	of	$37 + 5 =$
$48 + 11 =$		$45 + 13 =$		$56 + 14 =$		$37 + 15 =$
$48 + 12 =$		$45 + 23 =$		$56 + 24 =$		$37 + 25 =$
$48 + 13 =$		$45 + 33 =$		$56 + 34 =$		$37 + 35 =$
$48 + 14 =$		$45 + 43 =$		$56 + 44 =$		$37 + 45 =$

Hierbij stelt u steeds de vraag: 'Welke sommen ken je al uit je hoofd?' en: 'Hoe reken je dat uit?'

Overzicht

Tot nu toe zijn de volgende soorten sommen aan de orde geweest:

$30 + 40$	en	$80 - 30$
$50 + 4$	en	$4 + 50$
$54 - 4$	en	$54 - 50$
$34 + 3$	en	$3 + 34$
$34 + 6$		
$38 - 5$		
$76 + 9$	en	$76 - 9$
$56 + 30$	en	$56 - 30$
$35 + 23$	en	$35 + 27$

In het vervolg van de oefeningen komen deze sommen regelmatig door elkaar aan de orde.

Zelf sommen bedenken

Zet bijvoorbeeld een paar getallen op het bord of op een vel papier en vraag de kinderen zelf zoveel mogelijk sommen te bedenken. Bijvoorbeeld:

74	27	98	26	47	72
----	----	----	----	----	----

In eerste instantie stimuleert u de kinderen deze sommen uit het hoofd te bedenken en ze vervolgens uit te rekenen. Als ze nog ondersteunend materiaal nodig hebben, worden ze vrijgelaten in de keuze van de lege getallenlijn en/of het geld.

Dan zegt u: 'Bedenk eens sommen die je al uit je hoofd kent en waarbij je geen geld of de getallenlijn hoeft te gebruiken.' Te denken valt aan de volgende soorten sommen:

	$30 + 40$	en	$80 - 30$
maar ook:	$50 + 4$	en	
	$34 + 3$	en	$34 + 6$
	$58 - 6$		
	$52 + 30$	en	$52 - 30$

U vraagt hierbij steeds: 'Hoe heb je dat uitgerekend?'

Sliertsommen

Het is ook mogelijk, bijvoorbeeld als afsluiting van de les, om gezamenlijk zogenaamde sliertsommen te maken: 'Ik heb 36 euro in mijn portemonnee en ik krijg er 12 euro bij, hoeveel heb ik dan? (48) Dan geef ik 3 euro uit, hoeveel houd ik over? (45) Ik krijg er nu 17 euro bij. Hoeveel heb ik dan? En als ik dan weer 20 euro uitgeef?' Enzovoort.

Zelfstandig oefenen**Computerprogramma**

In plaats van de werkbladen te maken, kunnen de kinderen ook met het computerprogramma werken. Bij dit blok hoort oefening 7 (Optelsommen op lege getallenlijn).

Werkblad 64

Opgave 2: De sommen worden geïntroduceerd aan de hand van geld: 'Emma heeft 23 euro en ze krijgt er 12 euro bij.' De sommen worden steeds op de getallenlijn gemaakt. Het begingetal is al aangegeven.

In de nabespreking verwoorden de kinderen op welke wijze ze de som hebben uitgerekend en welke sprongen (stappen) ze op de getallenlijn gemaakt hebben.

Werkblad 65

Opgave 2: Hier komen de sommen aan bod waarbij de uitkomst precies op een tiental uitkomt: $36 + 14 = 50$. Op deze wijze vindt er een geleidelijke overgang plaats van de sommen binnen het tiental ($36 + 12$) naar de sommen over het tiental ($36 + 17$).

In de nabespreking verwoorden de kinderen op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben.

Werkblad 66

Opgave 2: In deze opgave worden de sommen over het tiental geïntroduceerd. Ook weer in de context van geld.

In de nabespreking verwoorden de kinderen op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben.

Werkblad 67

Opgave 2: Zie de beschrijving bij werkblad 64 en 65, met het verschil dat de getallen die erbij komen wat groter zijn.

Werkblad 68

Opgave 2: Zie de beschrijving bij werkblad 66, met het verschil dat de getallen die erbij komen iets groter zijn.

Werkblad 69

Opgave 2: Hier worden dezelfde soort sommen met de lege getallenlijn uitgerekend als op het vorige werkblad, alleen zijn de getallen die erbij komen nu iets groter en is er sprake van een andere context: appels. Bij de laatste drie opgaven moeten de kinderen zelf het begingetal aangeven op de getallenlijn.

In de nabespreking verwoorden de kinderen op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben.

Werkblad 70

Opgave 2: Hetzelfde type sommen als bij werkblad 69, maar nu in de context van leeftijden (ouder zijn). Ook nu moeten de kinderen zelf het begingetal aangeven.

In de nabespreking verwoorden de kinderen op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben. Zijn er al kinderen die de sprong van de tientallen verkort hebben?

Werkblad 71

Opgave 2: Hier worden de eerste kale sommen gegeven, waarbij de kinderen zelf op de lege getallenlijn de sommen uitrekenen.

Opgave 3: De kinderen tekenen op een apart blad papier zelf een getallenlijn.

In de nabespreking verwoorden ze op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben. Zijn er al kinderen die de sprong van de tientallen verkort hebben?

Werkblad 72

Opgave 2: Optelsommen in de context van de fietsenstalling: er komen steeds fietsen bij. De kinderen tekenen op een apart blad papier zelf een getallenlijn.

Opgave 3: De kinderen geven aan in welke kist de sommen horen: minder of meer dan 60. Laat eventueel de antwoorden bij de sommen noteren.

In de nabespreking verwoorden de kinderen op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben. Zijn er al kinderen die de sprong van de tientallen verkort hebben?

Werkblad 73

Opgave 2: Optelsommen in de context van broodjes in twee manden: 'Hoeveel broodjes zijn dat samen?' De kinderen tekenen op een apart blad papier zelf een getallenlijn.

Opgave 3: De kinderen geven aan welke kleur de ballonnen hebben, afhankelijk van de uitkomst.

In de nabespreking verwoorden ze op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben. Zijn er al kinderen die de sprong van de tientallen verkort hebben?

Werkblad 74

Opgave 2: Optelsommen in de context van legoblokjes: 'Hoeveel blokjes zitten er in de witte kist?' De kinderen tekenen op een apart blad papier zelf een getallenlijn.

Opgave 3: De kinderen bedenken zelf optelsommen.

In de nabespreking verwoorden de kinderen op welke wijze ze de sommen hebben uitgerekend en welke sprongen ze op de getallenlijn gemaakt hebben. Zijn er al kinderen die de sprong van de tientallen verkort hebben?

Aanvullende instructie

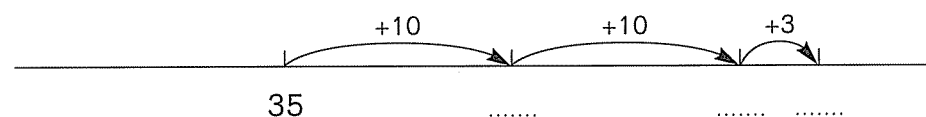
Als de kinderen moeite blijven ondervinden met deze sommen met tientallen en eenheden ($35 + 23$ en $35 + 25$, maar ook $35 + 27$) op de lege getallenlijn kiest u voor de volgende aanpak.

Sommen zonder tientaloverschrijding

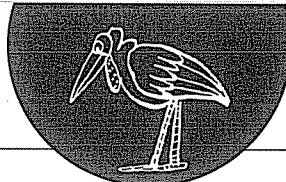
De introductie vindt plaats aan de hand van een verhaaltje: 'Ik heb 35 euro en krijg er 23 euro bij. Hoeveel euro heb ik dan? Teken het op de getallenlijn.'

U stelt de volgende vragen:

- 'Waar begin je?' (bij 35)
- 'Wat doe je dan?' (Eerst een sprong van 10.)
- 'Waar kom je dan uit?' (op 45)
- 'Hoe ga je dan verder?' (Nog een sprong van 10.)
- 'Waar kom je dan op uit?' (op 55)
- 'Hoe ga je dan verder?' (3 erbij)
- 'Wat is dan de uitkomst?' (58)

U vraagt de betreffende kinderen vervolgens: 'Welke som hoort hierbij?' Dat is $35 + 23 = \dots$. Geleidelijk stelt u steeds minder vragen en laat u de kinderen de genomen stappen verwoorden.

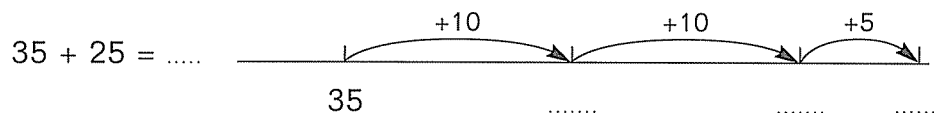

Als de kinderen zelf niet tot een verkorting komen bij de sprongen van de tientallen vraagt u bijvoorbeeld: 'Zou je dat ook wat sneller (handiger) kunnen?'

Daarna bespreekt u hoe de som uitgerekend is: het erbij doen van het eerste tiental en dan nog een tiental erbij doen kan goed door middel van de pijltjes weergegeven worden. Het gaat hierbij steeds om de twee sprongen: eerst 10 erbij, dan heb je er 45 en dan nog 10 erbij is 55 en ten slotte nog 3: $35 + 23 = 58$.

Sommen met een tiental als uitkomst

Na verloop van tijd komen de sommen over het tiental aan bod ($35 + 27$), waarbij als mogelijke tussenstap de sommen die precies op een tiental uitkomen geoefend kunnen worden.

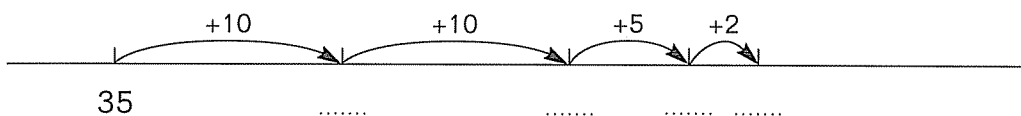

Sommen met tientaloverschrijding

De introductie vindt plaats aan de hand van een verhaaltje: 'Ik heb 35 euro en krijg er 27 euro bij. Hoeveel euro heb ik dan? Teken het op de getallenlijn.'

U stelt de volgende vragen:

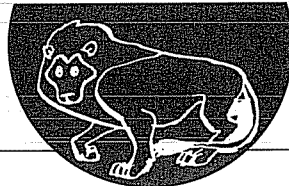
- 'Waar begin je?' (bij 35)
- 'Wat doe je dan?' (Eerst een sprong van 10.)
- 'Waar kom je dan uit?' (op 45)
- 'Hoe ga je dan verder?' (Nog een sprong van 10.)
- 'Waar kom je dan op uit?' (op 55)
- 'En hoe ga je dan verder?' (7 splitsen in 5 en 2.)
- 'Wat doe je er dan bij?' (5)
- 'Waar kom je dan op uit?' (60)
- 'En dan nog?' (2 erbij.)
- 'Wat is dan de uitkomst?' (62)

Afsluitend vraagt u aan de kinderen: 'Welke som hoort hierbij?' Dat is $35 + 27 = \dots$

Geleidelijk stelt u steeds minder vragen en laat u de kinderen de genomen stappen verwoorden.

Als de kinderen zelf niet tot een verkorting komen bij de sprongen van de tientallen, vraagt u bijvoorbeeld: 'Zou je dat ook wat sneller (handiger) kunnen doen?'

Blok 8: Aftreksommen met tientallen en eenheden, ook met tientaloverschrijding

Doelen

- Automatiseren: aftreksommen over het eerste tiental.
- Oefenen van de optel- en aftreksommen met tientallen: $30 + 40$ en $80 - 30$; en met tientallen en eenheden: $50 + 4$, $4 + 50$, $34 + 3$, $3 + 34$ en $54 - 4$, $54 - 50$, $38 - 5$, $56 + 30$, $56 - 30$ en $35 + 23$, $35 + 27$.
- Oefenen van de optel- en aftreksommen over het tiental: $76 + 9$ en $76 - 9$, maak ook $35 + 23$ en $35 + 27$.
- Kennismaken met en oefenen van het type sommen $35 - 23$ en $35 - 25$, maar ook $35 - 27$.

Materiaal

- Werkblad 75 tot en met 85.
- Lege getallenlijn.
- (Namaak)geld: tientjes en losse euro's.
- Eierdozen en andere materialen (facultatief).
- Computer: oefening 8 (Aftreksommen op lege getallenlijn).

Even herhalen

Ook in dit blok worden de sommen over het eerste tiental en de sommen tot en met 20 herhaald. Beide oefeningen blijven regelmatig terugkomen, want het zijn belangrijke bouwstenen voor het rekenen tot en met 100. In de werkbladen van dit achtste blok bestaat opgave 1 altijd uit dit soort sommen.

In blok 1 treft u bij het 'Even herhalen' suggesties aan voor het rekenen over het eerste tiental. Daarnaast komen de sommen die in de voorafgaande blokken geïntroduceerd zijn, regelmatig terug:

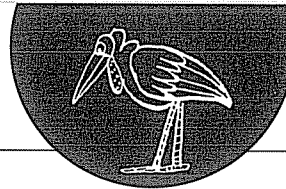
$30 + 40$ en $80 - 30$
 $50 + 4$ en $4 + 50$
 $54 - 4$ en $54 - 50$
 $34 + 3$ en $3 + 34$
 $34 + 6$
 $38 - 5$
 $76 + 9$ en $76 - 9$
 $56 + 30$ en $56 - 30$
 $35 + 23$ en $35 + 27$

Om het handig rekenen te oefenen, krijgen in dit blok de volgende familiesommen speciale aandacht:

$36 - 10 =$	$80 - 6 =$	maar ook:	$20 - 20 =$	$40 - 39 =$
$36 - 9 =$	$60 - 8 =$		$20 - 19 =$	$40 - 38 =$
$36 - 8 =$	$90 - 5 =$		$20 - 18 =$	$40 - 37 =$

Maar ook het handig rekenen in de volgende vorm geeft u aandacht:

	5	10	15	20	25
50					
100					

Werkblad 64**Opgave 1**

12	14	15
22	24	45
32	54	65
42	74	85
52	94	95

Voor het laatste rijtje zijn verschillende antwoorden mogelijk.

Opgave 2

$23 + 12 = 35$	
$35 + 14 = 49$	
$42 + 15 = 57$	
$56 + 13 = 69$	
$81 + 16 = 97$	
$74 + 15 = 89$	

Werkblad 65**Opgave 1**

23	25	22	24	26	37	35	38	36	34
41	43	40	42	44	58	56	59	57	55
82	84	81	83	85	89	87	90	88	86

Opgave 2

$45 + 15 = 60$	
$57 + 13 = 70$	
$36 + 14 = 50$	
$64 + 16 = 80$	
$73 + 17 = 90$	
$88 + 12 = 100$	

Werkblad 66**Opgave 1**

4	3	5
6	2	2
7	6	3
2	4	4
3	1	6

Opgave 2

$27 + 15 = 42$	
$45 + 18 = 63$	
$36 + 19 = 55$	
$74 + 17 = 91$	
$58 + 14 = 72$	
$65 + 16 = 81$	

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.

Werkblad 67**Opgave 1**

30	30	70	90
20	35	60	89
25	25	25	50
35	26	35	75
34	45	10	35

Opgave 2

$54 + 25 = 79$	
$43 + 27 = 70$	
$26 + 23 = 49$	
$64 + 26 = 90$	
$32 + 27 = 59$	
$75 + 24 = 99$	

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.

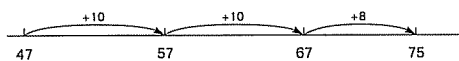
Werkblad 68**Opgave 1**

4	6	3
6	2	6
3	5	4
2	7	2
7	3	7

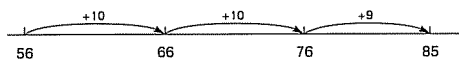

Opgave 2

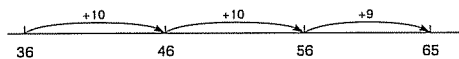
$47 + 28 = 75$

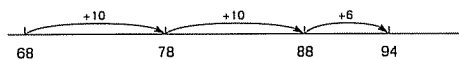
$56 + 29 = 85$

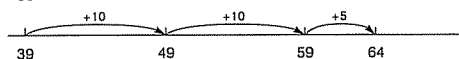
$36 + 29 = 65$

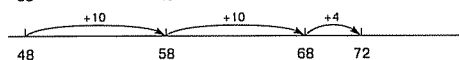
$68 + 26 = 94$

$39 + 25 = 64$

$48 + 24 = 72$

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.

Werkblad 69

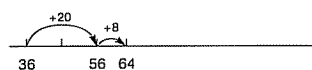
Opgave 1

46	84	66
45	83	65
67	95	78
66	94	77
65	93	76

Opgave 2

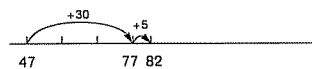
Er komen
28 appels bij.

$36 + 28 = 64$

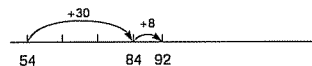
Er komen
35 appels bij.

$47 + 35 = 82$

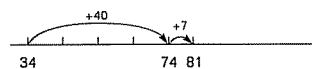
Er komen
38 appels bij.

$54 + 38 = 92$

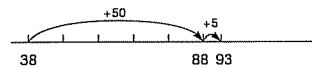
Er komen
47 appels bij.

$34 + 47 = 81$

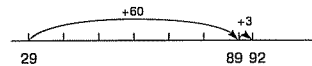
Er komen
55 appels bij.

$38 + 55 = 93$

Er komen
63 appels bij.

$29 + 63 = 92$

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.

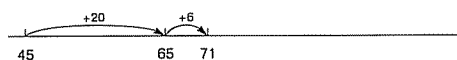
Werkblad 70

Opgave 1

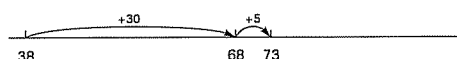
24	35	40	60
23	34	39	59
47	56	38	58
46	55	39	59
85	97	40	60

Opgave 2

$45 + 26 = 71$

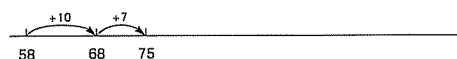
$38 + 35 = 73$

$47 + 23 = 70$

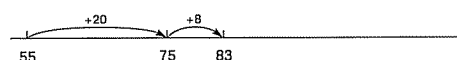
$58 + 17 = 75$

$36 + 49 = 85$

$55 + 28 = 83$

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.

Werkblad 71

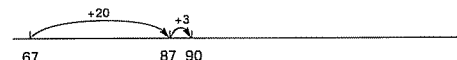
Opgave 1

77	100	72	80
----	-----	----	----

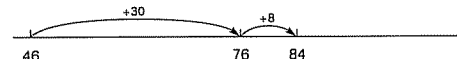
Voor de twee laatste opgaven zijn verschillende antwoorden mogelijk.

Opgave 2

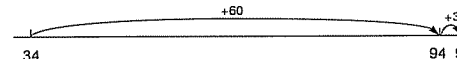
$67 + 23 = 90$

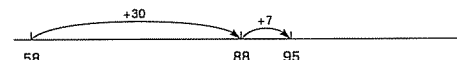
$46 + 38 = 84$

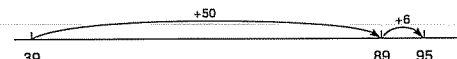
$34 + 63 = 97$

$58 + 37 = 95$

$39 + 56 = 95$

$25 + 48 = 73$

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.

Opgave 3

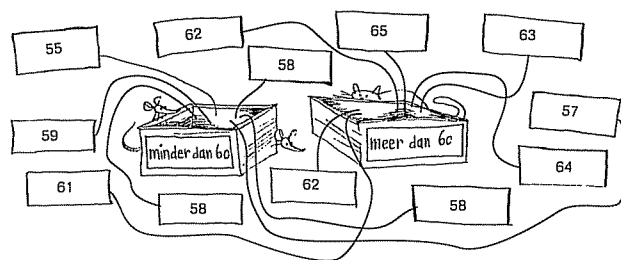
40 88
62 100
77 86
82 84
87 93

Werkblad 72**Opgave 1**

40	80	1	1
29	79	2	2
38	78	1	3
60	100	2	1
58	98	3	3

Opgave 2

75
77
80
83
72
90
87

Opgave 3**Werkblad 73****Opgave 1**

13 15
23 25
43 35
63 55
93 75

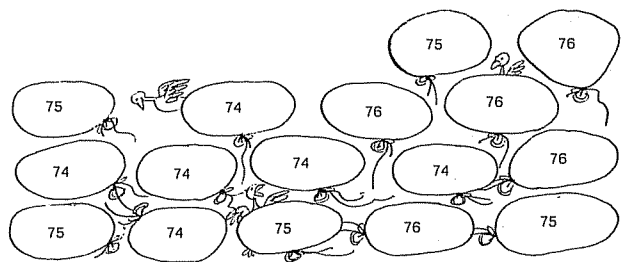
Voor het laatste rijtje zijn verschillende antwoorden mogelijk.

Opgave 2

93
58
70
83
94
91
94

Opgave 3

74: rood 75: groen 76: geel

Werkblad 74**Opgave 1**

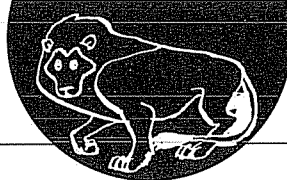
$8 + 4 + 8 = 20$
 $8 + 8 + 9 = 25$
 $9 + 10 + 11 = 30$
 $15 + 10 + 15 = 40$
 $15 + 15 + 20 = 50$

Opgave 2

92
96
89
93
84
95
100
93
94

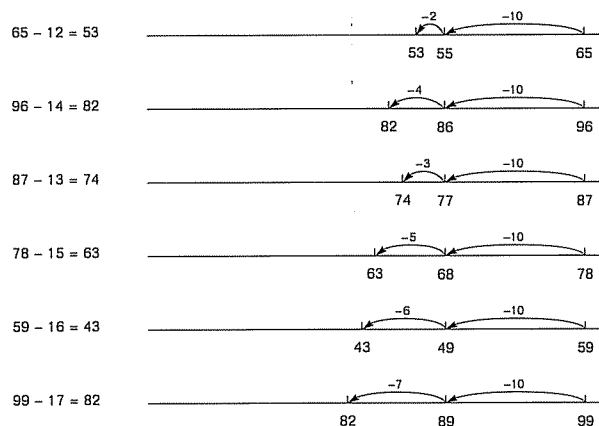
Opgave 3

Er zijn verschillende antwoorden mogelijk.

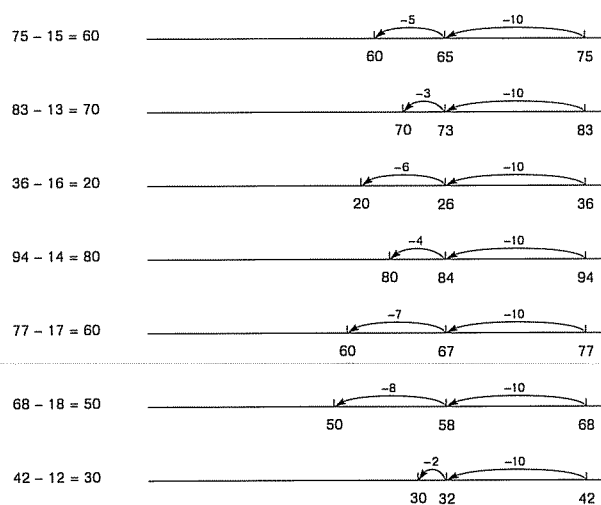
Werkblad 75**Opgave 1**

7 7 6
17 17 36
27 47 56
37 67 76
47 87 86

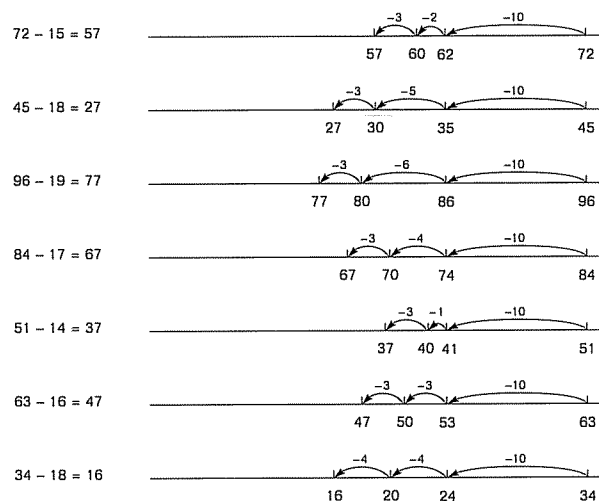
Voor het laatste rijtje zijn verschillende antwoorden mogelijk.

Opgave 2**Werkblad 76****Opgave 1**

9 7 8 6 5 8 3 7 5 4
39 37 38 36 35 48 43 47 45 44
89 87 88 86 85 78 73 77 75 74

Opgave 2**Werkblad 77****Opgave 1**

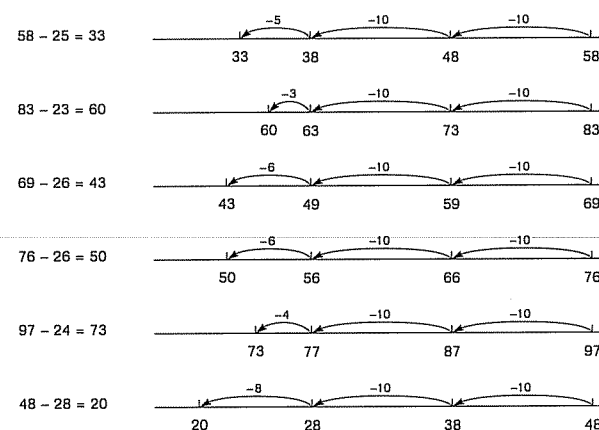
14 68 85 65
26 86 77 47
37 74 49 74
45 87 58 26
53 33 66 83

Opgave 2

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.

Werkblad 78**Opgave 1**

5 40 70 50
2 11 69 51
15 25 15 10
10 15 16 11
11 48 10 92

Opgave 2

Ook andere sprongen op de getallenlijn kunnen juist zijn, dit ter beoordeling van de leerkracht.